

ło się m.in. utworzenie Cmentarza Nieistniejących Cmentarzy, którego oficjalne ogłoszenie odbyło się 24 maja 2002 r. (s. 156).

Z wielką starannością poznawczą zaprezentowano w książce działalność nierzymskokatolickich Kościołów i związków wyznaniowych w przestrzeni kulturowej Gdańska; odwołano się do podstawowej wiedzy o poszczególnych grupach wyznaniowych, do założeń, celów, dziedzictwa kulturowego oraz stanu współczesnego, z zaznaczeniem tendencji rozwoju i dalszej działalności. W prezentacji poszczególnych grup wyznaniowych odwołano się do podstawowej literatury źródłowej oraz pozyskiwanej metodą obserwacji uczestniczącej z wykorzystaniem technik: ankiet, wywiadów z przedstawicielami duchowieństwa oraz wiernych; wykład wzbogaca się materiałem ilustracyjnym, zdjęciami wykonanymi przez Autora książki; materiał źródłowy jest starannie udokumentowany z punktu widzenia rejestracji zjawisk i procesów dla celów naukowo-badawczych. Na podkreślenie zasługuje opracowanie w prezentacji grup wyznaniowych biogramów obecnie funkcjonujących duchownych; w zapisach ich uwzględniono dane: imię i nazwisko, data i miejsce urodzenia, stan cywilny, wykształcenie, święcenia kapłańskie, służba w Kościele, ulubiona lektura, forma wypoczynku, maksyma życiowa, ważniejsze publikacje; jest istotnym elementem upodmiatawiałym prezentację poszczególnych wspólnot wyznaniowych, jak też zasługujący na uwagę poznawczą z punktu widzenia przywództwa grupowego.

W warstwie podsumowującej, tj. zakończeniu podjęto próbę refleksyjnego przedstawienia przemian dokonujących się w ładzie lokalnym pozostającym pod silnym oddziaływaniem procesów globalizacyjnych. Wskazuje się, że Polacy są przywiązani do tradycji i dziedzictwa kulturowego, aczkolwiek silniejszą okazuje się siłą ład globalny, który zderzając się z tradycją „łamię” to co dawne na rzecz kształtowania „nowego”; mimo że religia pozostaje najtrwalszą wartością w ładzie kulturowym Polaków, to kształtująca się nowa rzeczywistość cywilizacyjna czyni w tym względzie istotne zmiany; nie są one wielce znaczące z punktu widzenia całości spraw wyznaniowych w Polsce, aczkolwiek są zauważalne w recepcji ukierunkowanej, przy czym funkcjonują obok tradycyjnych podmiotów wyznaniowych nowe ruchy wyznaniowe, religijne oraz parareligijne.

Książka napisana jest na bazie bardzo starannie zebranych materiałów źródłowych, właściwie zakwalifikowanych w ładzie bibliograficznym.

Z formalnego punktu widzenia, jak też przydatności praktycznej poznawczej na podkreślenie zasługuje materiał zawarty w aneksie, materiał ilustracyjny oraz indeks osobowy. Książka jest ważnym osiągnięciem poznawczym, dokumentującym przemiany wyznaniowe i religijne w przestrzeni kulturowej Gdańska. Zasługuje na uwagę jako dzieło pogłębiające wiedzę o Gdańsku, stanowi też przykład najlepszego dokumentowania pozyskiwanej wiedzy o współczesności.

Andrzej Chodubski

Paulina Bohdanowicz, *Turystyka a świadomość ekologiczna*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, ss. 361.

Wśród czynników generujących rozwój cywilizacyjny świata istotne miejsce przypada ruchliwości przestrzennej. Ona jest ważną siłą kształtującą ład gospodarczy, postawy, zachowania polityczne, aspiracje i dążenia polityczne, upodobania kulturalne, estetyczne itp. Postrzegając ludzi w kategoriach allochtoniczności, tj. ruchliwości przestrzennej i autochtoniczności – silnego przywiązania do danej przestrzeni, zauważa się, że kategoria pierwsza z wymienionych zdobywa pierwszeństwo w przekształcaniu oblicza kulturowo-cywilizacyjnego świata. Tworzą ją ludzie odważni, przedsiębiorczy, krytyczni wobec otaczającej ich rzeczywistości, ujawniający zdolności przystosowawcze do zmieniających się warunków, sytuacji, „ciekawi świata”, a zatem starający się rozpoznać otaczający ich świat fizyczny, jak i psychospołeczny. Współcześnie ruchliwość przestrzenna obok tradycyjnych wyzwań związanych z poszukiwaniem żywności, handlem, pielgrzymkami religijnymi, różnymi okolicznościami politycznymi i społecznymi, czyli względami ekonomicznymi, zawodowymi, edukacyjnymi duży zasięg ma dzięki okolicznościom wypoczynkowo-rekreacyjnym. Zauważa się przy tym, że człowiek od zarania dziejów prowadzi walkę z otaczającym go własnym środowiskiem naturalnym, stara się go silnie od siebie uzależnić; walka ta prowadzi do postępującej ciągłej degradacji środowiska naturalnego; w degradacji tej

w istotnym stopniu uczestniczy instytucja turystyki. Problem ten stał się przedmiotem uwagi poznawczej w prezentowanej książce.

Celem poznawczym w prezentowanej książce stało się monograficzne ukazanie najważniejszych wyzwań ekologicznych ujawniających się w globalnym ładzie społeczno-politycznym oraz wskazanie sfery kształtowania świadomości zagrożeń, do których przyczynia się postęp naukowo-techniczny, a w tym rozwój usług turystycznych.

Ważne zadania poznawcze w pracy zawierają się w: 1. określeniu roli turystyki jako zjawiska społeczno-politycznego; 2. wskazaniu współczesnego stanu usług, a w tym instytucji turystycznych jako podmiotu kształtującego współczesną świadomość ekologiczną; 3. ocenie percepcji społecznej tzw. zjawiska zrównoważonej turystyki; 4. ujawnieniu stanowiska głównych podmiotów politycznych do kwestii rozwoju świadomości ekologicznej oraz rozwoju turystyki jako zjawiska cywilizacyjnego; 5. ujawnieniu potrzeby rozwoju edukacji ekologicznej przez podmioty turystyczne.

Hipotezą badawczą w rozpoznawanym problemie było przypuszczenie, że kształtowanie świadomości ekologicznej, a w tym zwracanie uwagi na degradację naturalnego środowiska człowieka, powodowaną przez rozwój naukowo-techniczny jest politycznym wyzwaniem globalnym adresowanym do podmiotów życia politycznego zarówno w ładzie światowym, jak i lokalnym.

W cywilizacji informacyjnej, gdzie ważną wartością jest ruchliwość przestrzenna, a w tym rozwój turystyki, sferę kształtowania świadomości ekologicznej w dużej mierze powierza się specyficznym, profesjonalnym organizacjom i instytucjom usług turystycznych (s. 12).

W celu rozwiązania hipotezy postawiono trafne pytania pomocnicze, które odbijają istotę problemu: w czym wyraża się istota ochrony środowiska naturalnego jako współczesnego wyzwania politycznego? Jakie są podstawowe wyzwania w zakresie kształtowania świadomości ekologicznej? Jaką rolę w sferze ochrony środowiska naturalnego spełnia rozwój turystyki? W czym wyraża się specyfika rozwoju współczesnych instytucji i usług turystycznych? Jaka rolę w kształtowaniu współczesnego ładu turystycznego pełni specjalistyczna, profesjonalna edukacja z zakresu szeroko pojmowanej turystyki? Jakie są

współcześnie charakterystyczne metody i sposoby przeciwdziałania degradacji środowiska naturalnego stosowane przez organizacje i instytucje turystyczne? Jaką rolę w kształtowaniu globalnego oraz lokalnego ładu ekologicznego pełni podmioty życia publicznego? Jakie są najbardziej nośne społecznie i politycznie wyzwania ekologiczne realizowane przez instytucje usług turystycznych? Jaką rolę w ochronie przed dalszą degradacją środowiska naturalnego pełni międzynarodowa opinia publiczna oraz aktywiści ruchu turystycznego? Jakie są współcześnie główne siły i mechanizmy społeczno-polityczne, w skali lokalnej oraz w wymiarze globalnym, generujące i stymulujące koncepcje urzeczywistniania rozwoju zrównoważonej turystyki.

Istotę problemu poznawczego zaprezentowano w czterech rozdziałach książki, tj. I. Ochrona środowiska naturalnego jako współczesne wyzwanie cywilizacyjne; II. Zadania społeczno-polityczne realizowane przez rozwój turystyki; III. Idea a praktyka działalności instytucji turystycznych w zakresie kształtowania ekologii; IV. Stan świadomości ekologicznej podmiotów turystycznych i turystów. W rozdziale pierwszym zaprezentowano pięć zagadnień: 1. Istota przyrodniczych podstaw życia społeczno-politycznego; 2. Środowisko naturalne w refleksji filozoficznej; 3. Degradacja środowiska naturalnego jako następstwo rozwoju cywilizacji; 4. Współczesne zagrożenia ekologiczne; 5. Świadomość ekologiczna. W rozdziale drugim również pięć kwestii: 1. Turystyka jako zjawisko społeczno-polityczne; 2. Rezonans tradycji w rozwoju turystyki; 3. Współczesny stan kulturowo-cywilizacyjny turystyki; 4. Usługi i instytucje turystyczne; 5. Funkcje społeczno-polityczne oraz inne cele turystyki. W rozdziale trzecim podstawowe zagadnienia poznawcze, to: 1. Zależność między turystyką a środowiskiem naturalnym; 2. Zrównoważony rozwój i ekopolityka w turystyce; 3. Stymulatory prawne i ekonomiczne zrównoważonej turystyki; 4. Edukacja ekologiczna kadr turystyki i turystów; 5. „Praktyki naśladownicze” jako formy kreowania postaw proekologicznych. W rozdziale czwartym przedstawiono kwestie: 1. Zainteresowanie poznawcze świadomością ekologiczną w Europie; 2. O stanie wiedzy i świadomości ekologicznej podmiotów turystycznych; 3. Popularność rozwiązań przyjaznych środowisku w turystyce,

4. Stan świadomości ekologicznej turystów;
5. Uczestnictwo turystów w inicjatywach prośrodowiskowych.

Analizę merytoryczną poszczególnych zagadnień poprzedza starannie przygotowany „Wstęp”; wskazuje się w nim na wagę poznawczą zarówno w nauce, jak i praktyce kulturowo-cywilizacyjnej świadomości ekologicznej oraz ujawniających się zagrożeń dla ludzkości z nich wypływających na problemy wymagające szczególnej wnikliwości w rozpoznawaniu przemian cywilizacyjnych; wskazuje się główne pytania poznawcze, sposoby i metody pozyskiwania materiałów źródłowych, na stan badań oraz na ustalenia Autorki w rozpoznawaniu problemu. Podkreśla się, że rzeczywistość ta jest swoistą potrzebą ludzką, ujawniającą się od zarania rozwoju cywilizacyjnego, co było wyrazem urzeczywistniania się wrażliwości na wartości piękna. Powodowało to, że ludzkość zaczęła świadomie chronić poszczególne obiekty przyrody jako cenne ze względu na swe piękno; jednocześnie zaczęła ona traktować wcześniej otaczające środowisko naturalne jako rzecz daną i w pełni odnawialną, tj. jako nieustannie zapewniające niezbędne warunki do życia i rozwoju, bez względu na stopień integracji cywilizacji i zmian wprowadzonych przez człowieka; podkreśla się, że w czasie wolnym od obowiązków zawodowych ludzie kierują się do „łona natury”, do miejsc bogatych w świat flory, zasoby czystej wody (morza, jeziora, rzeki), do różnorodności krajobrazowej, zwłaszcza charakterystycznej dla gór; przy tym też zwracają uwagę na znajdujące się tam kulturowe dziedzictwo przeszłości, a w tym na miejsca kultu religijnego, ośrodki życia politycznego i kulturalnego, posiadające unikatowe budowle oraz inne twory kultury materialnej i duchowej (s. 7). Przypomina się, że na negatywne skutki rozwoju turystyki dla środowiska naturalnego nie zwracano szczególnej uwagi do lat siedemdziesiątych XX w., a zwłaszcza nie podejmowano zasadniczych rozwiązań im przeciwdziałających; dopiero w sytuacji, gdy ujawniła się zależność, że zdegradowane środowisko naturalne nie stanowi obiektu zainteresowania turystów, jest przez nich omijane, wyspecjalizowane instytucje turystyczne, dla których stanowiło ono źródło funkcjonowania ekonomicznego, podniosły problem pilnej potrzeby jego ochrony; stał się on przedmiotem zainteresowania międzynarodowych podmiotów rozwo-

ju turystyki. W latach osiemdziesiątych deklaracje w tej kwestii ogłosiły np. Światowa Organizacja Turystyki (World Tourism Organisation – WTO) oraz Program Środowiskowy przy Organizacji Narodów Zjednoczonych (United Nations Environmental Programme – UNEP); w 1987 r. przedstawiono ideę „zrównoważonego rozwoju”, co spowodowało ogłoszenie dalszych licznych deklaracji oraz organizację konferencji. W 1995 r. na międzynarodowej konferencji o zrównoważonej turystyce w Lanzarote na Wyspach Kanaryjskich ogłoszono Kartę Lanzarocką o Zrównoważonej Turystyce; w ostatnich latach podnoszone są również głosy wskazujące na konieczność propagowania i organizowania turystyki przyjaznej środowisku.

Zwraca się uwagę, że turystyka. Zgodnie ze stanowiskiem Światowej Organizacji Turystyki staje się współcześnie jednym z fundamentalnych zjawisk ekonomicznych, społecznych, kulturowych oraz politycznych. W ładzie ekonomicznym postrzegana jest za jedną z prężnie rozwijających się gałęzi usług; wyraźnie akcentuje się aspekt kulturowo-cywilizacyjny rozwoju turystyki; odwołując się do Biblii przypomina się przesłanie zawarte w *Księdze Mądrości Syracha*: „Mąż, który podróżował, zna wiele rzeczy” (34,9); *Wiele widziałem w moich podróżach i więcej wiem, niż wypowiedzieć potrafię*” (34,11).

Przypomina się też przesłania ponadczasowe z zakresu edukacji i wychowania, m.in., że turystyka jest wrogiem stereotypowości i automatyzmu w działaniu, te bowiem nie wywołują zdziwienia, wątpliwości, refleksji, krytyki innych i samego siebie, zachwyt czy protest sprzyja re wizji kultury, pobudza do twórczości. Tym się zapewne tłumaczy duży wpływ podróży na kształcenie się i podejmowanie nowych zadań twórczych. Turystyka wiąże różne środowiska krajowe i zagraniczne, zbliża wzajemnie wieś i miasto, narody do narodów i czyni wojnę trudniejszą niż dawniej, gdyż trudno mówić podróżnikom, że za granicą mieszkają nie ludzie lecz „bestie”. Przez dłuższe uprawianie turystyki wzrastają wśród uczestników zyczliwość, wytwarza się uspołeczniona postawa wobec innych (s. 9). W ślad za tym podkreśla się, że ujawnia się obecnie konieczność prowadzenia w szerokim zakresie edukacji ekologicznej społeczeństwa, uświadamiającej istotę zagrożeń oraz metody, dzięki którym człowiek może stać się przyjazny przyrodzie. Obecnie

istnieje wiele możliwości przekazu informacji środowiskowych i kształtowania świadomości ekologicznej; można je postrzegać w rozwiązaniach prawnych, różnych formach przekazu medialnego, edukacji i wychowania. Rozpoznając współczesną recepcję procesu ekologizacji usług turystycznych Autorka posłużyła się techniką ankiety; posługując się urządzeniami informatycznymi skierowała ją do różnych instytucji świata, a przede wszystkim w krajach skandynawskich, bałkańskich i Polsce; skierowała ją do ponad 4 tys. osób; celem badań było uzyskanie opinii międzynarodowej na temat zasadności, potrzeby, konieczności i ochrony środowiska przez sektor usług turystycznych oraz gotowości uczestniczenia w inicjatywach proekologicznych. Z przeprowadzonych badań wynika przekonanie, że przedstawiciele turystyki uświadamiają sobie znaczenie wpływu, jaki ich działalność ma na środowisko naturalne, oraz ufają, iż ochrona środowiska jest kluczowym aspektem dobrobytu i dalszego rozwoju usług turystycznych; rozpoznawanie problemu jest istotnym krokiem w kierunku zapobiegania dalszej degradacji środowiska naturalnego; zauważa się, że przedstawiciele większych korporacji prowadzący politykę prośrodowiskową zwykle legitymującą się większą wiedzą; oznacza to, że wprowadzenie polityki i inicjatyw proekologicznych w dużych firmach jest ideą zasługującą na dalszą promocję społeczno-polityczną, prowadzoną przez poszczególne podmioty globalnego życia politycznego i ekologicznego; z przeprowadzonych badań wynika, że liczne podmioty turystyczne wprowadzają zasady zrównoważonego rozwoju do codziennej praktyki.

W ogólnym oglądzie ochrony środowiska naturalnego jako współczesnego wyzwania cywilizacyjnego w dużym znanstwie prezentuje się przewartościowujący ogląd intelektualny pojmowania przyrodniczych postaw życia ludzkiego oraz systematyzujący ich ogląd, istotny z punktu zachowań postaw, aspiracji ludzkich, stosunek myślicieli generujących wartości kulturowo-cywilizacyjne do przyrody, m.in. św. Franciszka z Asyżu uznawanego za patrona ekologów. Myśliciel głosił, m.in., że wszystkie zwierzęta są dziećmi tego samego Ojca Niebieskiego co i ludzie, i w związku z tym są młodszymi braćmi człowieka; zalecał on reguły postępowania zawierające szacunek i miłość do przyrody (s. 26).

Przypomina się też zasługi wielu myślicieli dla rozwoju myśli ekologicznej, m.in. niemieckiego zoologa Ernesta Haeckela, który w 1869 r. upopularzył termin „ekologia”; został on utworzony z połączenia dwóch greckich wyrazów – *oikos* – oznaczającego środowisko, dom oraz – *logos* – oznaczającego naukę (s. 28).

W analizie przeglądowej przekonywującą zarysowano współczesne wyzwania dyktowane przez tworzenie się w Europie struktur unijnych; podkreśla się tu wagę porozumień, dokumentów wskazujących na pilną potrzebę prowadzenia starannej polityki ekologicznej; zauważa się, że nadzrędnym celem polityki ekologicznej Unii Europejskiej jest zapewnienie w długiej perspektywie takiego wzrostu gospodarczego i trwałej poprawy standardu życia (konsumpcji dóbr i usług, zarówno materialnych, ja i niematerialnych), który nie doprowadzi do pogorszenia się stanu środowiska i zapewni dostępność jego zasobów i walorów (estetycznych, psychologicznych, kulturowych i rekreacyjnych) dla przyszłych pokoleń; na obszarze Unii Europejskiej koncepcja zrównoważonego rozwoju postrzegana jest jako ogólna strategia perspektywy europejskiego rozwoju.

Na uwagę zasługuje w poznaniu problem degradacji środowiska naturalnego oraz wpływających z niej zagrożeń dla ludzkości, zwłaszcza w warunkach ujawniających z dużą siłą negatywnych skutków postępu naukowo-technicznego (s. 51). Istotnym osiągnięciem intelektualnym w analizie jest refleksja zorientowana na wskazanie prawidłowości i zjawisk specyficznych w rozwoju myśli ekologicznej, co ukazano w formie dziesięciu wniosków-uogólnień (s. 81–82).

Wartością z punktu widzenia poznania nauk społecznych, a w tym z odniesienia politologicznego (kategorii procesu decyzyjnego, sprawowania władzy, kultury politycznej) jest analiza zadań i funkcji realizowanych przez rozwój turystyki. Wiąże się objaśnianiu zjawisk i procesów ogólną teorię rozwoju społeczeństwa oraz jego organizacji politycznej z odniesieniami turystycznymi; ujawnia się w analizie tej turystyka ważnym podmiotem generującym przemiany kulturowo-cywilizacyjne współczesności. W analizie zwraca uwagę odniesienie stanu współczesnego turystyki do przeszłości, a w tym w kontekście uwarunkowań postępu technicznego, wynalazczości służącej rozwojowi komunikacji i przemieszczania się

ludzi, oraz wskazanie zależności ujawniającej się między rozwojem turystyki oraz jej instytucjami i usługami; na uwagę zasługują w tym względzie wskaźniki egzemplifikujące zachodzące procesy w sferze turystyki.

Czytelny i przekonujący ogląd działalności instytucji turystycznych w zakresie kształtowania ekologii przedstawiono zestawiając założenia z praktyką ujawniającą się we współczesnym świecie, a zwłaszcza na obszarze przeprowadzonych badań przez Autorkę książki. Dostarcza się bogatej warstwy wiedzy egzemplifikacyjnej z zakresu zagrożenia ekologicznego oraz obrazującej stan rozwoju turystyki; w tym przywołuje się dane zawarte w raportach światowej Komisji do spraw Środowiska i Rozwoju (WCED) oraz dokumentach instytucji europejskich zajmujących się zagadnieniami ochrony środowiska naturalnego. W prezentacji problemu podkreśla się rolę edukacji ekologicznej; przytacza się m.in. stanowisko Kongresu Turystyki Polskiej, w którym stwierdza się „Konieczna jest stała edukacja oraz upowszechnianie zasad i postaw uprawiania turystyki, zgodnie z wymogami środowiska. Jest to niezbędnym elementem właściwego użytkowania oraz ochrony dóbr przyrodniczych i kulturowych kraju” (s. 177).

Wskazuje się tu też, że ekologizacja turystyki potrzebna jest zarówno jej samej, jak i ogólnie społeczeństwu, w celu uczynienia turystyki przyjazną dla środowiska, wzmocnienia jej funkcji wypoczynkowych i poznawczych, potęgowania zdrowia fizycznego i psychicznego człowieka, a także przyczyniania się do unowocześnienia i ekologizacji życia społecznego oraz gospodarki poszczególnych regionów i całego kraju; wśród mechanizmów uwzględniających ekologizację rynku turystycznego, a także będących potencjalnymi metodami kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństw wyróżnia się uwarunkowania prawne, ekonomiczne, edukację ekologiczną pracowników sektora turystycznego i turystów oraz inicjatywy, postawy i sposoby zarządzania i zachowania zgodne z zasadami ekorozwoju. W analizie podkreśla się znaczenie zrównoważonego rozwoju turystyki, który pozwala na zrealizowanie potrzeb współczesnych turystów i regionów turystycznych, a jednocześnie chroni i wzmacnia możliwości przyszłych konsumentów i producentów, w aspekcie ekologicznym, spo-

łecznym, kulturowym i gospodarczym (s. 201–202).

Prezentując stan świadomości ekologicznej Autorka odwołała się do badań prowadzonych w ostatnich latach w Europie i w Polsce; wyniki uzyskane przez wyspecjalizowane instytucje ujawniają małe zainteresowanie sprawami środowiska i ochrony przez przedstawicieli turystyki; najkorzystniej w tym względzie sytuuje się sektor zakwaterowania (s. 204); hotelarstwo w ogóle jest najlepiej rozpoznany obecnie sektorem turystyki; w Polsce badaniem zagadnień ekologiczno-turystycznych zajmuje się przede wszystkim Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

W analizie współczesnego stanu turystyki i ujawniania się nowych trendów rozwoju wskazuje się, że następuje odchodzenie od modelu zbiorowej konsumpcji produktu turystycznego na rzecz wyjazdów indywidualnych, pozwalających na zapoznawanie się z lokalną kulturą i tradycją regionów (s. 208). W stanie świadomości ekologicznej ważną kwestią jest tzw. styl życia; rzeczywistość ta jest wytwarzana przede wszystkim przez kulturę masową w ramach zagospodarowania czasu wolnego; ważny element tego stylu stanowi ekologia, zwracanie uwagi na bliski kontakt z przyrodą oraz manifestowanie w swoim postępowaniu czynnej postawy wobec wszystkich przejawów niszczenia środowiska naturalnego (s. 241). W stylu życia ujawnia się coraz większe zainteresowanie pozyskiwaniem tzw. ekologicznie czystego produktu turystycznego, a w tym w zakresie bazy noclegowej, gastronomii, rozrywek i atrakcji; rzeczywistość ta czyni, że pojawiają się nawet specyficzne kategorie turystów: „zieloni turyści”, „eko-turyści”. W stratyfikacji społecznej ład ten odnosi się przede wszystkim do ludzi starannie wykształconych oraz pierwieńszstwo w tym względzie mają przedstawiciele krajów o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego, a zwłaszcza państw skandynawskich oraz Niemiec. Istotne znaczenie dla umacniania świadomości ekologicznej mają zjawiska społeczne, na które w ostatnim czasie zwraca się dużą uwagę, m.in. odnowa sił fizycznych i pragnienie zachowania sprawności fizycznej, uprawianie sportu, zdrowe odżywianie się i odrzucanie nałogów; zachowanie zdrowia psychicznego i dobrego samopoczucia przez unikanie stresów, ucieczkę od cywilizacji, rozwijanie przyrodniczych pasji i zain-

teresoowań, poznawanie egzotycznych krajów i kultur; kontakty międzyludzkie w małych grupach przyjaciół i w kręgu rodziny (z jednej strony w celu unikania samotności a z drugiej – w celu przezwyciężania anonimowości charakterystycznej dla dużej masy ludzi w wielkich aglomeracjach (s. 251). W analizie poznawczej interesujący aspekt stanowi prezentacja inicjatyw proekologicznych w hotelarstwie, m.in. w zakresie wykorzystania światła łazienkowego, artykułów toaletowych, wykorzystywania naczyń szklanych, ceramicznych, metalowych a nie tzw. jednorazówek.

W refleksji poznawczej stwierdza się, że do najbardziej przekonujących metod przekazywania turystom informacji środowiskowej służącej kształtowaniu ich postaw ekologicznych należą tradycyjne przewodniki turystyczne i katalogi biur podróży, biura informacji turystycznej, Internet i inne media, agenci turystyczni, a także broszury informacyjne na terenie obiektów kwaterekowych i atrakcji turystycznych.

Całościowy ogląd refleksyjny rozpoznawanych i prezentowanych kwestii ekologicznych zawarto w zakończeniu książki; podkreśla się tu m.in., że postępująca degradacja środowiska naturalnego stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia ludzkiego, a także dla dalszego rozwoju społeczeństw. Ze względu na jedność środowiska naturalnego istniejące zagrożenia ekologiczne wymagają rozwiązań społeczno-politycznych o charakterze globalnym.

Integralną część studium poznawczego stanowią też bibliografia oraz aneks, w którym załączono formularze ankiet wykorzystanych w przeprowadzonych badaniach, zbiorcze wyniki uzyskane tych badaniach oraz materiały i dokumenty dotyczące strategii rozwoju turystyki w Polsce i świecie.

Generalnie książka zasługuje na dużą uwagę zarówno specjalistów, decydentów politycznych w zakresie kształtowania polityki ekologicznej, jak szerokiego kręgu odbiorców, a w tym młodzieży akademickiej.

Andrzej Chodubski

Podstawowe kategorie polityki, red. Stefan Opara, Danuta Radziszewska-Szczepaniak, Arkadiusz Żukowski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn 2006, ss. 397.

Wciąż politologia poddawana jest surowej ocenie, a w tym nierzadko prezentują ją przedstawiciele pokrewnych dyscyplin poznania naukowo-badawczego. Stawia się jej przede wszystkim zarzut nadgorliwego włączania się w usługi ideologiczno-polityczne, a w tym zwłaszcza uleganie naciskom mediów i komentowanie stającej się rzeczywistości społeczno-politycznej. Podkreśla się liczne słabości dyscypliny, mającej swą dość długą tradycję: ubogi zakres badań empirycznych, dominację perspektywy potocznego doświadczenia społecznego, bezpośrednią ingerencję motywacji ideologiczno-politycznych w proces badawczy, co dotyczy zwłaszcza dziejów najnowszych. W szerszym oglądzie politologii krytyczny jest ogląd struktury teoretyczno-metodologicznej badań, jak też zakresu badań politologicznych oraz wartości poznawczej dotychczasowych objaśnień rzeczywistości politycznej. Zwraca się uwagę na ujawniającą się preferencję tematów badawczych, z jednej strony ujawnia się apologetyka określonych zjawisk i procesów życia politycznego, a w tym rzeczywistości przemian ustrojowych, z drugiej zaś, powszechne są uniki tematyczne, selekcja materiałów faktograficznych na rzecz jednostronnego oglądu rzeczywistości kulturowo-cywilizacyjnej.

W poznaniu politologicznym ujawnia się prymat ładu deskryptywnego nad eksplanacyjnym i predyktywnym. Z punktu widzenia tzw. ideału politologii nowoczesnej po powołaniu tej dyscypliny jest dostarczenie wiedzy teoretycznej, która pozwala rozumieć życie polityczne, drogą interpretacji humanistycznej objaśniać zjawiska i procesy oraz przewidywać ich rozwój czy też inne kształtowanie się. W poznaniu badawczym, z punktu widzenia metodologii szczególnie rola przypada kwestiom pojęciowym. Problem ten został podniesiony w prezentowanym opracowaniu, przygotowanym przez środowisko politologiczne z Olsztyna.

W słowie wstępnym zauważają, że młodość politologii jako odrębnej dyscypliny naukowej sprawia, że chociaż istnieją tzw. minima programowe określone przez Ministerstwo i kontrolowane przez Państwową Komisję Akredytacyjną,